

MATIČNÍ LISTY

Literární příloha Zpravodaje Matice české

Číslo 7

Praha, listopad 2010

Úvodem

Toto podzimní „barevné“ číslo Matičních listů, jejichž vydání bylo umožněno díky účelové dotaci Ministerstva kultury ČR, přináší příspěvky, které se cíleně zaměřují na **minulost a současnost města Rožďalovice** nedaleko Nymburka s řadou památek a také s literárněhistorickými příběhy.

Rozhodně nejvýznamnějším zdejším rodákem je Jiří Melantrich z Aventina, proslavený renesanční knihtiskař. Matice česká ve spolupráci s místní radnicí dne 4. dubna 2009 odhalila v centru Rožďalovic informační panel, přinášející informace o životě a činnosti Jiřího Melantricha. Autorem textu na panelu je PhDr. Richard Šípek z Knihovny Národního muzea, který i do letošních Matičních listů napsal krátký a odborně fundovaný článek. Díky iniciativě člena výboru Matice české poslance Ing. Františka Laudáta se v roce 2009 podařilo přes Ministerstvo kultury ČR získat státní účelovou investiční dotaci na vybudování nové stálé expozice v prvním patře budovy bývalé školy v Rožďalovicích. Expozice pod názvem *Památník Jiřího Melantricha z Aventina v Rožďalovicích* byla slavnostně otevřena dne 20. února 2010. Autorem expozice je PhDr. R. Šípek, výraznou měrou ke vzniku nové expozice přispěli dále Josef Nešněra, starosta města Rožďalovice, a PhDr. Jan Vinduška, ředitel Polabského muzea. Informaci o provozu této expozice rovněž najdete v tomto čísle Matičních listů.

V Rožďalovicích se však nacházejí i další veřejnosti přístupné výstavní objekty. Polabské muzeum provozuje v památkově chráněném patrovém roubeném domě *Galerii Melantrich*, kde se pořádají pravidelně umělecké výstavy. Nezapomenutelným zážitkem je ale bezesporu návštěva knihařské dílny Jendy

Rajmana s malou expozicí (*Muzeum klasického knihařství*), kterou provozují potomci tohoto významného uměleckého knihaře, proto v Matičních listech nesmí chybět ani pozvání do této velmi podařené expozice. Tuto dílnu rád navštěvoval jeden z nejvýznamnějších českých literárních historiků druhé poloviny 20. století prof. Alexandr Stich, který v Rožďalovicích prožil část svých dětských let. Na tuto mimořádnou osobnost zde vzpomíná jeho žák Mgr. Martin Sekera, Ph.D., dnes ředitel Knihovny Národního muzea. V Rožďalovicích se narodil také Gustav Adolf Lindner – „druhý Komenský“, který je považován za zakladatele moderní české pedagogiky, i o něm je možno se více dozvědět v tomto věstníku. V závěru Matičních listů čtenářům ještě předkládáme aktuální informace o pokračujícím projektu **Česká knihnice**, ve které vycházejí už řadu let základní díla české literatury.

Pevně věříme, že toto mimořádně v barvě tištěné číslo Matičních listů zaujme nejen pozorné členy Matice české, ale že se stane trvalou památkou na malebné Rožďalovice, kterým Matice česká pomohla na začátku 21. století v kulturním rozvoji.

Vaše redakce

Stručné dějiny Rožďalovic

První známá písemná zpráva o Rožďalovicích se nachází v listině z roku 1223, ve které Soběhrd z Rožďalovic vystupuje jako svědek v listině biskupa Peregrina. Území Rožďalovic však bylo osídleno, jak dokládají archeologické výzkumy, již v pravěku. Pravděpodobně v roce 1340 povýšil Jan Lucemburský Rožďalovice na město. Majitelé panství se pak často střídali. Po konfiskaci majetku Janu Albrechtovi Křineckému z Ronova Rožďalovice koupil Albrecht z Valdštejna, který je vzápětí vyměnil s Adamem z Valdštejna. Za Valdštejnů v roce 1666 postihlo město rozsáhlý požár, ti mu však následně vtiskli novou barokní tvář. Valdštejnové drželi panství do roku 1760, kdy jej koupila Aloisie z Clamu. V roce 1793 prodal Rožďalovice hrabě Kristián Clam-Gallas plukovníkovi Jakubu Wimmerovi, od něhož panství v roce 1815 koupila Sidonia z Lobkovic. Lobkovicové byli spojeni s Rožďalovicemi až do roku 1930.

Dominantou města je původně pozdně renesanční dvoupatrový zámek, jenž vznikl před rokem 1602 jako sídlo Křineckých z Ronova, kteří Rožďalovice drželi do roku 1622. V 18. století byl zámek barokně přestavěn. Soudí se, že stavební úpravy objektu provedl významný architekt František Maxmilián Kaňka. Další úpravy proběhly roku 1760, z této doby pochází mansardová střecha zámku. Za Lobkoviců v roce 1897 vznikla hodinová věžička. Další úpravy objektu proběhly v letech 1935 až 1938.

Foto: Josef Nešněra

Druhou výraznou dominantou města je barokní kostel sv. Havla, postavený na místě gotického kostela v letech 1723 až 1733 Václavem Josefem z Valdštejna. V roce 1869 byly věže kostela opatřeny novými báními. Zařízení kostela je barokní.

Foto: Dana Vondrášková

Zámek v Rožďalovicích je trojkřídlá budova. V interiéru návštěvníka upoutají nástěnné rokokové malby z doby kolem roku 1760. V zámecké kapli je hlavní oltářní obraz dílem Josefa Vojtěcha Hellicha. V přízemí zámku se nachází malba známé rodové pověsti Valdštejnů, kdy Jindřich z Valdštejna přivedl králi Přemyslu Otakaru II. na výpravu svých 24 synů. Před budovou zámku jsou sochy sv. Václava a sv. Jana Nepomuckého od Michala Jana Josefa Brokofa z roku 1717. Plastiky jsou zřejmě zbytky výzdoby zámku před přestavbou v roce 1760. V zámku dnes sídlí domov seniorů, financovaný Středočeským krajem. Foto: Josef Nešněra

Budova dnešní radnice na náměstí pochází z doby po požáru města roku 1827. Náměstí dále dominuje mariánský sloup se sochou Panny Marie Immaculaty (tj. Neposkvrněné) z roku 1718, který pochází z Brokofovy dílny.

Foto: Dana Vondrášková

Galerie Melantrich. V zachovalém patrovém roubeném domě s podloubím z 19. století se dnes konají příležitostné umělecké výstavy, které připravuje Polabské muzeum (otevřeno při výstavách ve středu, pátek, sobotu a neděli od 10 do 16 hod., zavírací den je pon. út. a čt.).

Před budovou bývalé školy z poloviny 19. století, kde se v současnosti nachází místní knihovna a v prvním patře muzejní expozice, stojí socha M. Jana Husa z roku 1923 od regionálního sochaře F. Bílka.

Foto: Dana Vondrášková

Jiří Melantrich Rožďalovský (kolem 1511 Rožďalovice – 1580 Praha)

Před téměř pěti sty léty se v Rožďalovicích narodil Jiří Černý, bezpochyby jedna z nejvýznamnějších postav českého knihtisku. Později si, jak bylo v 16. století obvyklé, přeložil své jméno do řečtiny jako Melantrich (*melanos* = *černý*, *thrix* = *vlas*). Spolu s Bratrskou ivančicko-kralickou tiskárnou tvoří vrchol knihtiskařského umění na našem území v 16. století.

Mládí Jiřího Melantricha je zahaleno rouškou tajemství. Nedochovaly se téměř žádné dokumenty, které by blíže mapovaly jeho učednická léta. Nedávná edice přelomové publikace *Encyklopedie knihy* Petra Voita zpochybnila téměř vše, co bylo o Melantrichovu mládí dosud napsáno. Dosavadní literatura uváděla, že se Melantrich pravděpodobně vyučil v Basileji ve frobeniovské tiskárně, odkud vycházely špičkové humanistické edice řeckých a římských klasiků a že pravděpodobně pobýval v Norimberku, kde byl patrně v kontaktu

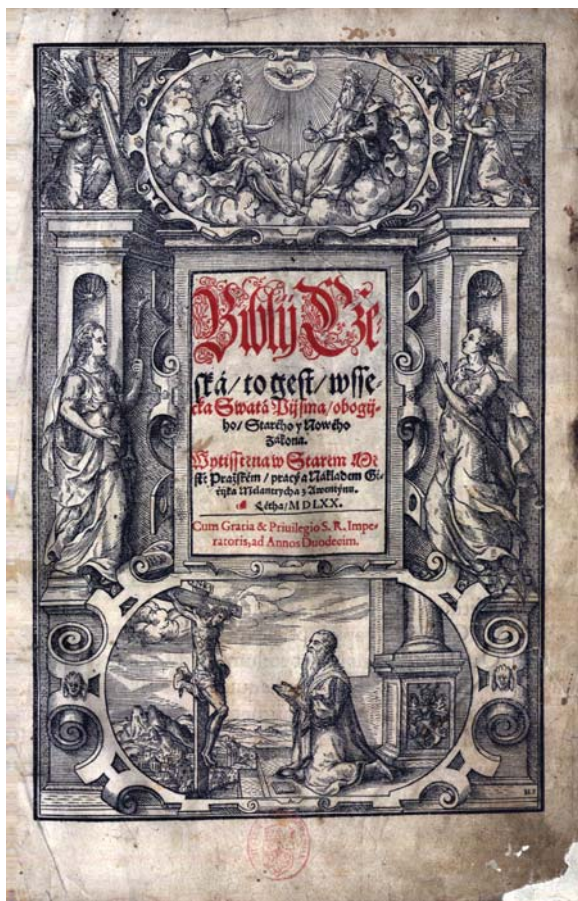
s dalším tiskařem Janem Güntherem, usedlým později v Prostějově. Všechny tyto závěry Voit oprávněně zpochybnil, a tak nám zatím nezbývá než doufat, že se v budoucnu v některém tuzemském či spíše zahraničním archivu objeví další dokumenty, které by temno halící počátek Melantrichova života poněkud prosvětlyly. S jistotou víme jen, že získal bakalářský titul na pražské univerzitě a v červnu 1547 přeložil a vytiskl svou první knihu *Katechesis* od Urbana Rhegia.

Melantrich však nebyl jen schopný tiskař. Vedle „černého řemesla“ provozoval také v jednom ze svých domů hostinec a na kraji Prahy vlastnil vinici. Dvakrát byl zvolen do rady Starého Města pražského v letech 1558–1559 a 1565–1575.

Díky spolupráci s Bartolomějem Netolickým směl tisknout nadále i po výnosu Ferdinanda I., který zakazoval knihtisk na území Čech. Byl to trest za neposlušnost českých stavů, kteří odmítli sebrat vojenskou pomoc císaři ve válce proti protestantskému šmalkaldskému spolku. Bartoloměj Netolický dostal za svou loajalitu císaři privilegium výjimky z tohoto zákazu a spolu s Melantrichem jako společníkem vytiskli také první z pěti velkých biblí, v nichž byl otištěn Melantrichův signet, které později vešly ve známost jako tzv. „melantrišky“. V první „melantrišce“ odkazuje jméno tiskaře, tak jak je vytištěno, také na jeho rodné město: *Jiřík Melantrich Rožďalovský*. V roce 1552 koupil Melantrich Netolického tiskárnu i s dluhy, které na ní ležely a s nerozprodáním zbožím.

V následujících třech desetiletích vytiskl Melantrich přes 220 knižních titulů, některé z nich skutečně jedinečné kvality. Nepůsobil pouze jako tiskař, ale také jako překladatel, editor a jazykový korektor svých děl, jak o tom svědčí např. jeho předmluva ke čtvrtému vydání Melantrichovy bible z roku 1570: „*Což se pak orthographiae dotýče, té jsem ne všady vedlé starého obyčeje a zlé navyklosti požíval, ale více precept a regulí gramatiky české šetřil. A zvláště při prepozicích [předložky], aby ty v konstrukci samy obzvláště stály ... Tolkěž i puňktuov [interpunkce], na kterýchž téměř najvíc záleží, těch jsme s pilností i s velikou bedlivostí šetřili, aby v svých místech náležitých slušně – pro snadší Písmu vyrozumění – kladeni byli.*“

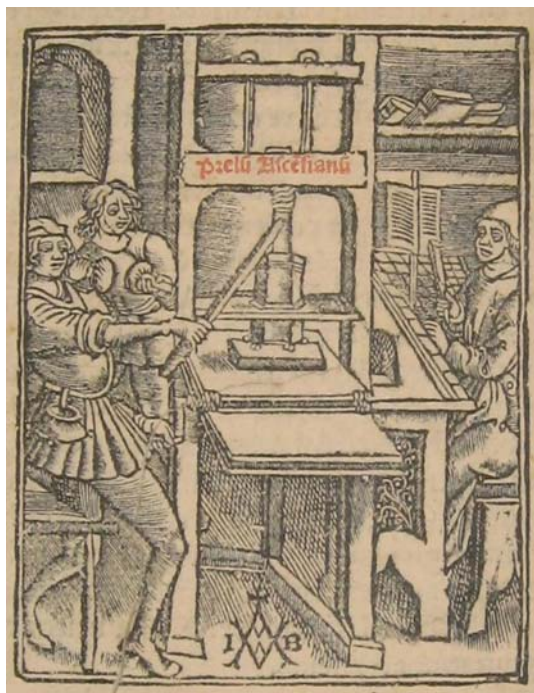
K jeho nejvýznamnějším dílům patří také velký *Herbář jinak Bylinář velmi užitečný* osobního lékaře císaře Rudolfa II. Pierandrey Mattioliho, poprvé vydaný roku 1562, v němž položil základy moderní české vědecké ilustraci a v němž byly poprvé dřevořezové ilustrace léčivých bylin řezány podle „živých“ exemplářů. Melantrichovu tiskárnu převzal později jeho zeť, někdejší univerzitní profesor historie a výtečný znalec českého jazyka Daniel Adam z Vele-

Titulní list Melantrichovy Bible z roku 1570. Melantrich je tu zpodobněn vleče před ukřižovaným Kristem. Foto ze sbírky starých tisků Knihovny NM.

slavína, který navázal na vysokou typografickou i jazykovou kvalitu Melantrichových tisků.

Jak vypadala Melantrichova tiskařská officína? V závěru Melantrichova života, kdy byla jeho tiskárna již zavedeným podnikem, v ní stálo několik tiskařských lisů, které obsluhovalo devět tovaryšů, z nichž se mnozí stali posléze samostatnými tiskaři. Tiskařský lis připomínal lis na víno, z nějž pravděpodobně vznikl. Zhruba ve výši pasu dospělého muže byla položena vodorovná deska, na které ležely vysázené dvě i více stran textu budoucí knihy. Tovaryš na vysázené litery naněs tiskařskou čern – saze rozmíchané ve fermeži. Na vysázený text přilehl navlhčený arch bílého papíru, který na sazbu přitiskla vrchní deska lisu stlačená mohutným šroubem. Stranou od lisu stála tiskařská kasa – nakloněný dřevěný pult rozdělený příčně a podélně dřevěnou mřížkou, v je-

Renesanční tiskárna. Foto ze sbírky starých tisků Knihovny NM.

jíchž přihrádkách se černaly tiskařské litery, které pak sazeč skládá do zrcadlově obrácených řádků textu a ty pak do celých stran budoucí knihy. Vytisknutých archů se pak ujal korektor, v mnoha případech jistě sám Melantrich, který provedl opravy a sem tam se nějaké to písmenko v sazbě vyměnilo. Pak tova-

Památník Jiřího Melantricha z Aventina v Rožďalovicích pod patronací Knihovny Národního muzea moderní formou seznamuje s osudy nejvýznamnějšího zdejšího rodáka. Foto: Pavel Muchka

Autorem expozice je PhDr. Richard Šípek, grafické zpracování expozice a výrobu panelů zajistil Karel Štefl (FAST studio, Praha), aranžérské práce Irena Cudlínová. Foto: Pavel Muchka

ryši vytiskli dalších dvě stě i více archů podle toho, jaký měl být náklad knihy. V dílně byly u stropu nataženy provazy, na nichž se sušily již potištěné archy jako velké pleny. Sazeč zatím skládal nové řádky na další sazbu a tak to šlo dál a dál. Knihy se v Melantrichově době prodávaly většinou nesvázané, aby se jich na místo prodeje dalo dopravit co nejvíc a vazby by v sudech, v nichž se knihy obvykle distribuovaly, zbytečně zabíraly místo a knihy by se mohly o ostré hrany desek a rohů svých sousedek vážně zranit. Vazbu si obstarával teprve zákazník, který si knihu koupil. Jiří Melantrich však část nákladu svých knih prodával již svázanou ve vlastní nakladatelské vazbě s renesanční slepou tiskovou výzdobou. Také v tomto směru mu mohla konkurovat ve své době jen Bratrská tiskárna v Kralicích.

Jiří Melantrich ovlivnil podobu české tištěné knihy jako málokdo. Posunul kvalitu jejího zpracování výrazně kupředu a dokázal, že čeští tiskaři nemusejí neustále jen přebírat starší tiskařský materiál, včetně ilustračních dřevořezových štočků od svých zavedených německých kolegů. Melantrichovy tisky dosáhly skutečně evropské úrovně, což se zatím žádnému českému tiskaři nepodařilo. Rožďalovice mohou být na tohoto svého rodáka právem pyšné.

Richard Šípek

Památník Jiřího Melantricha z Aventina v Rožďalovicích

Expozice seznamuje návštěvníka s životem slavného tiskaře a významného měšťana Starého Města pražského a historií jeho tiskařského podniku od dob spolupráce s Bartolomějem Netolickým z Netolic až do konfiskace tiskárny synovi Daniela Adama z Veleslavína Samuelovi v roce 1621. Textová část expozice, přibližující život a činnost slavného rožďalovického rodáka, je spojena s bohatým obrazovým doprovodem, především snímků Melantrichových tisků a archiválií, ale rovněž obrazů přibližujících každodennost renesančního měšťana a práci v tiskařské dílně 16. století. Prahu Melantrichovy doby reprezentuje barevná reprodukce jediného ručně kolorovaného exempláře dřevořezové veduty Prahy z roku 1562. Ve vitrínách je vystaveno mj. celkem 17 originálních renesančních tisků vydaných Melantrichem a jeho nástupcem Danielem Adamem z Veleslavína, které pocházejí ze sbírek Polabského muzea v Poděbradech.

Expozice je propojena s Pamětní síní rodáků a přátel Rožďalovic, která byla vybudována v roce 1977. Jsou zde připomenuti i další rožďalovičtí rodáci –

Matiční listy – Literární příloha Zpravodaje Matice české

Jan Rektoris (1817 – 1890), městský tajemník, kronikář a malíř. **Josef Horák** (1883 – 1968), řídící učitel na Jilemnicku, sborníkem Krkonošských učitelů, sběratel lidových koledí, regionální pracovník a spisovatel. Vydal *Krkonošské koledy a Vánoční povídky o koledách z Podkrkonoší*. V rukopise se zachoval jeho vzpomínkový sborník *Rožďalovice na přelomu století*. Rovněž přispíval do časopisů. Založil a dirigoval zdejší pěvecký sbor.

Stanislav Vodička (1910 – 1982), vyučil se u Jendy Rajmana v umělecké vazbě knih. Vynikl jako spisovatel (*Tam, kde usínají motýlové a Planina tichá*). Byl v přátelském styku s Jakubem Demlem. **Antonín Havlík** (1855 – 1925), profesor malostranské reálky, filolog a člen České akademie věd a umění. Byl vynikajícím znalcem staré češtiny a literatury, je znám jako objevitel tzv. jerového pravidla v historickém vývoji češtiny. Články z archeologického výzkumu na Rožďalovicku uveřejňoval v Časopise Národního muzea.

Kontakt:

Husova č. p. 146

289 34 Rožďalovice

(Budova bývalé školy bezprostředně pod kostelem sv. Havla.)

Tel.: 325 593 237, 325 593 441

E-mail: knihovna.rozdalovice@tiscali.cz

www: <http://www.nm.cz/expozice>

Otevřeno:

Út-Pá: 9:00-11:00,

13:00-17:00 hodin

Víkendy a skupiny po domluvě.

Vstupné:

základní – 20,- Kč

snížené (děti od 6 do 15 let, důchodci, studenti, osoby ZTP) – 10,- Kč

děti do 6 let – zdarma

školní skupiny nad 5 osob s pedagogickým doprovodem – à 10 Kč

rodinné vstupné (4 osoby - 2 dospělí, 2 děti) – 40 Kč

skupinové vstupné (skupiny nad 10 osob) – à 10 Kč

Spojení:

vlakem z pražského Hlavního nádraží do Nymburka, zde přestup na železniční trať směr Jičín, výstup ve stanici Rožďalovice (celková doba jízdy 90 minut), pak 20 minut pěšky do centra města.

Gustav Adolf Lindner – příběh slavného pedagoga

Gustav Adolf Lindner
(1828–1887)
Foto: archiv Knihovny NM

Gustav Adolf Lindner (1828 Rožďalovice – 1887 Praha) je po J. A. Komenském považován za druhého nejvýznamnějšího českého pedagoga. Pocházel z česko-německé rodiny. Jeho otec byl sládkem v pivovaru v Rožďalovicích. Studoval v Jičíně a později na Akademickém gymnáziu v Praze, kde následně pokračoval ve vysokoškolských studiích. Nejdříve na právech, které však brzo vyměnil za studium filozofie, matematiky a fyziky. V letech 1846 až 1848 pobýval na katolickém semináři v Litoměřicích, ze kterého byl však v revolučním roce pro kontakty s revolučními studenty vyloučen. V roce 1850 studia dokončil a stal se středoškolským učitelem. Učil na Akademickém gymnáziu v Praze, dále

v Rychnově nad Kněžnou a Jičíně (1851–1855), kde se dostal do velkého konfliktu s církví kvůli neprokázanému vztahu se studentkou. Byl proto přeložen do dnešního slovinského města Cejle, kde aktivně působil šestnáct let. Našel si zde brzo i manželku, se kterou měl osm dětí.

Stal se uznávaným pedagogem a teoretikem. Lindner kladl velký důraz na výchovu a školství, které mohou celkově výrazně zlepšit stav lidské společnosti. Navázal v tom na J. A. Komenského, jehož *Velkou didaktiku* dokonce přeložil. Proslavil se zvláště svým dílem *Učebnice psychologie zkušební pro školy střední a ústavy školské*, vydané v roce 1858 a přeložené do šesti jazyků. Vedle psychologických a pedagogických témat se v jeho tvorbě objevují i úvahy etické, estetické a zvláště filozofické (*O pravdě, O podmínkách a mezích krásna, Záhada štěstí. Psychologická zkoumání o lidské blaženosti* apod.).

Lindner v roce 1867 získal doktorát a v roce 1871 díky krajanovi Josefu Jirečkovi, ministru kultu a vyučování v rakouské vládě, se mohl vrátit do Čech. Nejdříve zastával funkci ředitele gymnázia v Prachaticích, následně byl jmenován ředitelem učitelského ústavu v Kutné Hoře. Zde ostře vystupoval proti církevním hodnostářům, prosazoval demokratismus ve všech sférách, byl výrazným filozofickým myslitelem. Byl i dlouholetým aktivním přispěvatelem do novin a časopisů, mj. redigoval v letech 1879 až 1881 měsíčník *Paedagogium*. V roce 1882 na nově vzniklé české větvi pražské Karlo-Ferdinandovy

univerzity se stal řádným profesorem filozofie a pedagogiky, založil zde první český pedagogický seminář. Tento rožďalovický „druhý Komenský“ svým dílem výrazně zasáhl do vývoje evropské pedagogiky, která se k jeho zásadám stále hlásí.

Pavel Muchka

O Alexandru Stichovi (10. 3. 1934 – 26. 1. 2003)

Alexandr Stich zůstal v paměti odborné i širší veřejnosti i po létech, která již uplynula od jeho smrti. Připomínáme si jej v Matičních listech po zásluze i dnes díky výjimečnému textu Martina Sekery v souvislosti s připomenutím Rožďalovic, místa, v němž Stich strávil část dětství. Alexandr Stich proslul jako znalec i obránce českého jazyka, výborný řečník a v širší veřejnosti i jako autor působivých článků v literárních týdenících. Z knižních titulů je třeba vyzdvihnout monografie Sabina – Němcová – Havlíček (1976) a soubor studií Od Karla Havlíčka k Františku Halasovi (1996). Nedílnou součástí Stichovy pozůstalosti tvoří jeho edice literárních textů a četné příspěvky v časopisech Naše řeč, Slovo a slovesnost, Slavia, Česká literatura, Listy filologické aj.

Patrně nikdo nebyl na smrt univerzitního profesora PhDr. Alexandra Sticha, CSc. duševně a duchovně připravenější, než sám nebožtík. Širší okolí ho znalo především jako člověka rozdávajícího povzbuzení, ale jeho bližší přátelé dobře věděli, že smrt a zánik je jedno z témat, která promýšlel a procíťoval velmi intenzivně. Jediné, čeho se opravdu bál, byla smrt pomalá, trápivá, která fyzicky bolí a karikuje člověka k nekoukání. V tom k němu byla ta „ukrutná holka“ milostivá, ale aby nevypadala příliš milosrdně, navštívila ho až poté, kdy se pomalu a nesměle začínal radovat z úspěšně prodělané operace srdce. Ještě v sobotu před osudnou nedělí dne 26. ledna 2003 mluvil profesor telefonicky či dokonce osobně v nemocnici s některými ze svých blízkých.

V textu, který Vám nabízím, jsem se pokusil dotknout Stichova myšlení, některých témat, kterými se zabýval. K podepření svých názorů jsem použil úryvků z naší vzájemné korespondence i svých poznámek z doby, kdy jsem se s ním stýkal poměrně často. Ty citáty by mohly vzbuzovat dojem, že jsem byl profesoru Stichovi důvěrným přítelem. Nikoli. Takových lidí měl jen několik, i když si možná mnozí jiní mysleli, že právě takovými intimusy oni sami jsou. V dobrém podlehli Stichově vřelé otevřenosti. Domnívám se, že nyní bychom se v co největším počtu měli vrátit právě ke Stichově myšlení. Hrozí mu totiž,

že si svou osobitostí může do budoucna uškodit – že se pro nás stane metodologicky nezpochybnitelným a závazným. Ale Stichova „škola myšlení“ byla přece jednoznačně kritická, hledejme tedy, kde se Stich zastavil v interpretační bezradnosti, kde byl příliš jednostranný, kde se mýlil. Já to neumím, protože na to nejsem dostatečně vzdělán. I zde Stichovy postoje a názory spíše oddaně tlučím. Ale určitě se najdou jiní kolegové, jeho lepší žáci, kteří to dovedou. Bylo by to radostné, jak říkal nebožtík.

Alexandr Stich se narodil 10. března 1934 v Nitře. Jeho tatínek, bývalý ruský legionář – u Zborova mu bylo jednadvacet – , sem přibyl jako důstojník a velitel posádky československé armády na konci dvacátých let. Za jedné třesuté zimy někdy v první polovině let devadesátých oblékl si Stich pozoruhodnou zelenou prošívanou vestu se slovy, že je po tatínkovi, a když ochránila před ruskými mrazy, budou pro ni ty pražské hračka. Nepřipomínal bych tento detail, kdybych si nebyl jist, že je to příznačný, zhmotnělý příklad Stichova vztahu k minulosti. Její propojení s přítomností (a budoucností) považoval za funkční, účelné a praktické. V dobrém i špatném, podle právě panující hodnotové konstelace daného společenství. Jako pětiletý kluk prožil v lednu 1939 odchod Čechů ze Slovenska. Na vypjatost tehdejší atmosféry si pamatoval a její dílčí úryvky se mu připomínaly jako obrazy vyhnání. Počátky obsazování republiky německými okupanty, kdy jeho rodina už byla v Praze, nevnímal tak silně.¹ O pozorovatelské zkušenosti z přelomových dějinných okamžiků můžeme ve Stichově případě mluvit i v prvních poválečných letech. Jeho otec, plukovník, se nejdříve v Praze podílel na organizování odsunu Němců a přitom se snažil zabránit alespoň individuálním tragédiím s tím spojeným. Brzy byl však převelen jako velitel posádky do Chomutova. Stich si očividná setkání s projevy národnostních záští uložil do sebe a v budoucnu, kdy intelektuálně dozrál a uplatňoval své mimořádné analytické schopnosti, posloužily mu jako korektiv k svůdně zjednodušujícím teoretickým interpretacím. Nejvíce se to projevilo v devadesátých letech při sporech o balkánské události i o česko-německé „vyrovnání“.

Alexandr Stich začal studovat za války, v roce 1944, na reálném gymnáziu v Jičíně. Tehdy už bydlel v Rožďalovicích, u své babičky z otcovy strany. Vzpomínal na tuto ženu s úctou, líbila se mu její činorodost a podnikavost – byla obchodnice. Více středoškolských let ale strávil na gymnáziu v Chomutově

¹ Musíme si uvědomit, že zásadní změna prostředí musela pětiletého člověka značně vyvést z míry a samozřejmě nelze předpokládat, že by dovedl vnímat dobový politický kontext. Zřejmě měl co dělat s vlastní adaptací na české prostředí, podle svých slov se teprve tehdy naučil česky, v Nitře mluvil „slovensko-maďarsko-německy-česky“.

(1946–1952), kde v něm jazykové a literární nadání i divadelní tvořivost rozvíjel profesor Jirsa. Stichův otec byl po únoru 1948 propuštěn z armády, ale v Chomutově zůstal a pracoval v dolech jako zámečník. Saša s maminkou a s mladším bratrem bydleli nějakou dobu také v Brandýse. Pražská univerzitní studia na filologické (tj. filozofické) fakultě v letech 1952 – 1957 věnoval oborům češtině a ruštině, se širším zaměřením slavistickým.² Ze svých učitelů vzpomínal nejčastěji na Bohuslava Havránka a Vladimíra Šmilauera, ale „paprsky světla ve fakultní říši, někdy temné, ale většinou beznadějně šeré,“³ mu byli ještě František Ryšánek, Václav Vážný, Jan Blahoslav Čapek, Karel Krejčí, Vilma Barnetová a František Václav Mareš. Absolvoval diplomovou práci *Tylův Pražský posel* 1848 a nastoupil jako středoškolský učitel v Hostinném. V roce 1958 byl přijat do akademického Ústavu pro jazyk český, nejprve jako vědecký aspirant u Jaromíra Běliče, potom jako vědecký pracovník v oddělení jazykové kultury a stylistiky (1967–1971 byl jeho vedoucím). Ředitel ústavu Bohuslav Havránek si Sticha vybral za vědeckého tajemníka, a ten – podle Stichových vlastních slov – de facto tuto instituci organizačně řídil.

Jedna informace se v dosavadních ohlédnutích za Alexandrem Stichem – až na výjimky⁴ –, neobjevovala, i když on sám ji ve svých oficiálních biografiích vždy uváděl. V roce 1966 či nejpozději na jaře 1967 vstoupil do komunistické strany, a to v dobré víře, že bude moci účinněji napomáhat společenským změnám. Nevím, zda k tomu byl vyzván a jestli byl přesvědčován, nebo měl o členství iniciativní zájem. Myslím si však, a mně dostupná svědectví to potvrzují, že v jeho případě šlo o ideální pohnutky k tomuto rozhodnutí, vzbuzené jednak nadějeplnou atmosférou obecně, jednak nefalšovaným Stichovým entuziasmem. Jinak si ani neumím vysvětlit, že v listopadu 1969 souhlasil s tím, aby se stal předsedou ústavního stranického výboru. Nechtěl měnit tvář vstříc měnícím se poměrům a asi také předvídal, že z této pozice bude moci ochránit některé silně kompromitované spolupracovníky. Prověřková komise, která očekávala, že bude poddajný a ochotný ke kolaboraci, byla zklamána – Stich na své kolegy „nežaloval“ a dokonce včas s jedním z nich zničil stranický archiv. Byl tedy ze strany vyloučen. Přitom nikdy nepatřil k názorově politickým přepjatcům, ideologické hysterii a fanatismu nikdy nepropadl, což ostatně mnohokrát potvrdil po roce 1989, kdy, mohl-li, obratně mírnil dopady kategorických soudů a odsudků

² Nejprve se kvůli špatnému posudku od národního výboru z místa trvalého bydliště v Brandýse mohl hlásit jen na ruštinu, češtinu si mohl přibrat až ve druhém roce studia.

³ Alexandr Stich v medailonu Františka Václava Mareše, in: *Historické listy*, 1995, č. 4, s. 42.

⁴ Jan Horálek, Alexandr Stich: *S ostychem ohlédnutí*, Přítomnost, 2003 – jaro.

vynášených ústy novorozených antikomunistů a zatrpklých „úpičů“ (jeho termín), postižených komunistickým režimem. Stich v oddělení jazykové kultury přežíval dál díky sympatiím jeho nového vedoucího Jaroslava Kuchaře, který se ho snažil krýt, jak mohl. I když by mělo platit šlechetné de mortuis nil nisi bene, nelze pro vystižení lidských dobových paradoxů pomlčet o Stichově konci v Ústavu. Jeho normalizační ředitel Jan Petr, který patřil v osudných srpnových dnech k těžce exaltovaným obráncům vlasti a jehož protiokupantské fantazie tehdy Stich uklidňoval, se obával Stichova kompromitujícího svědectví. V obavě o svou kariéru dosáhl v roce 1982 Stichova odchodu z akademické pudy. Z několika možností využil nabídky Evy Vašíčkové – stal se korektorem a asi po čtrnácti měsících oficiálně editorem nakladatelství Československý spisovatel, kde zůstal až do roku 1990. Na tato léta nevzpomínal špatně, načel si a promyslel více a hlouběji, než kdyby pobýval v normalizačním akademickém prostředí. Mnoho podobně „uklizených“ tvořivých lidí na tato svá nucená „studijní volna“ dnes vzpomíná vlastně jako na nečekanou příležitost. Čas je v tom milosrdný.

Dvětadvacátého nebo třicátého dubna 1997 jsem byl s kolegou Lindou za Stichem v nemocnici U Alžbětinek, kde se nějakou dobu zotavoval po mrtvici, a sešli jsme se tam s jeho kamarádem Janem Neveršilem, který za ním přijel z Bernu. Ten nám potom v hospodě Na Slupi řekl důležitou věc: „Stich tehdy dělal, četl a psal a psal do šuplíku, a nemoh vědět, jestli to použije a k čemu se tím připravuje! Aby vám to předal! A taky prostě musel, protože ho to bavilo a byl zvědavěj.“⁵ Může se to jevit jako zdánlivě samozřejmá charakteristika údelu lidí v podobných situacích, pro které byla možnost zůstat ne sice přímo v oboru, ale aspoň při oboru blahodárná. Životní prostor se jim zúžil, ale byl přehlednější, lépe se z něj uklízel balast, a naopak se dobře vybavoval podstatnými věcmi a myšlenkami. Ale ne všichni takto „postižení“ k tomu měli sílu a vnitřní disciplínu, žít jaksi „trotzdem“, a přitom pokorně a činorodě – s důvěrou, že to nakonec k něčemu dobrému bude dobré. Na druhou stranu se Stich v období normalizace asi nikdy neocítl v tak existenčně depresivní situaci, aby byl „silovský silák“, jak by sám řekl jazykem Jana Kořínka.

Alexandr Stich je podle mého mínění přímo ukázkovým představitelem toho typu humanitního vědce, který dnes bývá v české odborné společnosti trochu podezřelý a nepopulární, protože je v jeho odborné i veřejné aktivitě kritiky shledávána politicko-ideologická předpojatost. Jistěže, zvláště někteří čeští historici se o dějiny „přou“ a přitom jsou skutečně vedeni primárně politickými

⁵ Podle autorových osobních zápisků z té doby

pohnutkami. Ale Sticha z toho těžko obviňovat, už proto ne, že ho před tímto vědeckým vulgarismem ochraňoval jeho široký rozhled a odborný puvoár spojený ruku v ruce se silně vyvinutým smyslem pro sebereflexi a autokritiku. Stich měl v sobě něco, co mnohým z nás buď schází, anebo to bylo převrstveno cynismem a sobeckým pragmatismem: étos vědecké tvorby. Jasně vědomí o mravním poslání svého činění je v Stichově tvorbě přítomno zcela nepochybně. Tedy – humanitní vzdělanec neopomíjející ve svém oboru diachronní přístup, musí řešit otázku poznání axiologického uspořádání tohoto vztahu, tzn. hledat kontinuitu a časové proměny těch hodnot, které shledává trvalými i v perspektivě „nadějně budoucnosti“. A budiž znovu řečeno, pro Sticha byly důležité především ty hodnoty, které shledával jako rozhodující pro udržení národního vědomí. Zpytavým přehlédnutím dvacátého století se utvrzoval v přesvědčení, že národní společenství jsou i pro budoucno účelnými a přes všechny negativní zkušenosti s nacionalistickými excesy i osvědčenými základními prvky v organizaci přítomné i budoucí podoby evropské či americko-evropské civilizace. Je to překvapivé? Stichovi nešlo o podněty k tzv. integrálnímu nacionalismu a jemu odpovídající agresivitě vůči jiným národům, ale o způsob uchopení existence individua uprostřed všeobecného zmatku a rozpadu, o cestu k jeho sebe-vědomí. Obával se společnosti, která je „amorfní lidskou hmotou, velice snadno manipulovatelnou“, a snažil se svými výzvami k „tvůrčímu nacionalismu“ takovému nebezpečí předcházet.⁶ Proto se pochopitelně musel bouřit proti tezi o „vymyšlení národa“, že se obával jejího relativizujícího vlivu na hodnotovou hierarchii současné a budoucí společnosti. Odtud jeho opakovaně vyslovovaná exprese, že národ není přece žádná náhodná „sebranka“, ale dlouhodobě se utvářející společenství lidí spojených jazykem, kulturou a společnou historií, jejíž uchovávaní v povědomí společnosti a hlavně její opakované, i když měnivé, prožívání je v podstatě tmel společné odpovědnosti k celku. Takto „uvědomělé“ společnosti jsou dle Sticha připraveny v současnosti i budoucnosti být odpovědnými za sebe sama a přitom být také respektovanými i citlivými partnery v procesech mezinárodních vztahů.

Stich svou „lingvoliterární“ metodou myšlení o literatuře jako o „systému pohybujícím se v čase“⁷ obě roviny, tedy historickou i literární, propojoval, čímž mohl úspěšně pronikat k řadám významových spojitostí a posunů, jež by

---

⁶ „Pokud jsem užil slovo nacionalismus, chtěl jsem vyrušit z lhostejnosti k tomu, odkud jsem, co mě váže tradicí, k čemu bych měl přispívat a co jsem schopný obezřít. Přeji totiž všechno nejlepší lidem v Argentině nebo v jižní Africe, ale potíž je v tom, že pokud se jim děje něco zlého, já s tím nic nemůžu dělat. Jsem zodpovědný za to, co obezřu ve svém blízkém okolí. Ale to není myšlenka moje, nýbrž Havlíčkova.“ V rozhovoru cit. v pozn. č. 1.

literární historik bez výborného jazykovědného vybavení a zkušenosti neodhalil. K tomu se ve Stichově případě přidávala ještě slušná obeznámenost s dobovým sociálním a politickým kontextem, v němž hledal oporu zejména při odhalování složitých otázek textologických. Textologie je třetí složka Stichovy cesty k pochopení a prožití – jak sám zdůrazňoval – literatury. Ukázkovým příkladem budiž rozklad o Sabinových zásazích do cizího díla.⁸ Obrazně řečeno je Stichova metoda vlastně dosti atypická gymnastická soustava tří neobyčejně nízko rovnoběžně zavěšených hrazd, na nichž tento milovník „odborné akrobacie přizemní, nikoli na vysokém laně“⁹ prováděl překvapivé kousky svého umu. Je to pozoruhodná shoda s jeho fyziologickou dispozicí, Stich totiž skutečně trpěl závratěmi z výšek.¹⁰ Potřeboval pod sebou cítit pevnou zem, materií, která ho držela v rovnováze. K velkým teoretickým konstrukcím, modelování, hypotetickým typizacím neměl důvěru, dokud si je neproověřil na dílčích, konkrétních příkladech. Neznamená to, že by sympatizoval s klamavou, čistě pozitivistickou deskripcí, která se nepovznese nad kauzální spojování „historických faktů“.¹¹ Ale zobecňující historické interpretační konstrukce bez současného zdůraznění faktické různorodosti abstrahované skutečnosti nahlížel jako efektní „akrobacii na vysokém laně“, jako intelektuální hru, která lidsky omezenou poznatelnost historické skutečnosti deformuje ještě navíc tím, že přehlíží či upozaduje „výjimky z pravidel“. Stich dával přednost tvorbě interpretační mozaiky poznání minulosti, jejíž barevná sklíčka vznikají sledováním dílčích, detailních, konkrétních témat se zřetelem na všechny významové kontexty, v nichž se projevují. Kriticky se mi zdá, že tento požadavek je možné naplnit právě jen stichovskou poznávací metodou, kterou ale nelze vztáhnout na množství jiných pramenů pocházejících z neliterární tvořivosti a k ideálu, jež syntetizující historici obvykle mívají – minulost zobrazit v její celistvosti na plátně napjatém na rámu reality sociální, kulturní, hospodářské a politické. V interpretačním míjení historiků a bohemistů, tak jak se domnívám, že ho cítil

⁷ Alexandr STICH, *Od Karla Havlíčka*, s. 6.

⁸ Alexandr STICH, *Sabina – Němcová – Havlíček*. (Textologický a stylistický příspěvek k sporům o Sabinových zásazích do cizího díla), *Stylistické studie III, Ústav pro jazyk český, Praha 1976*.

⁹ V předmluvě k výboru ze svých studií se Stich půvabně přiznal ke své fascinaci konkrétním drobným jazykovým detailem: „odpovídá to autorovu bytostnému zaujetí pro periferii, okazionálnost, pro odbornou akrobacii přizemní, nikoli na vysokém laně (při bassovském vědomí, že dobrý cirkus potřebuje nezbytně obojí, aby byl kompletní)“. Alexandr STICH, *Od Karla Havlíčka k Františku Halasovi (lingvoliterární studie)*, Praha 1996, s. 12.

¹⁰ Na vlastní oči jsem to viděl, když jsem mu přidržoval žebřík, po němž se šplhal do kupole věže kostela na Zelené hoře.

¹¹ Jednou se vrátil ze zasedání vědecké rady filozofické fakulty značně rozčarovaný z habilitační přednášky o obecných dějinách s konstatováním, že „ten člověk se nedokázal vymanit ze zajetí dat a politických událostí, i když měl odpovídat na metodologické otázky“. Údaj pochází z mých osobních zápisků.

Stich, je tedy skryt rozdíl mezi primárními cíli poznání, což s sebou přináší malou schopnost zaobírat se výsledky práce sousedního oboru a používat je v oboru vlastním.

Za historiky bych tuto nectnost mohl dokázat naší malou, ba téměř žádnou schopností inspirovat se u bohemistů i na příkladě čistě jazykovědného a stylistického Stichova díla (a nejde jen o Stichovu produkci) o současné jazykové kultuře. Kdo z historiků tzv. dějin současnosti věnuje pozornost např. článkům o jazyce a slohu literatury pro mládež,¹² o stylu řečnických projevů,¹³ o právnické terminologii a jejích významech¹⁴ nebo o tzv. publicistickém stylu¹⁵ a mnoha dalších jazykových otázkách? Naše výhradně politicko-událostní tematizace a jí odpovídající výběr pramenů nám zbraňují využívat tyto lingvistické poznatky k soustavnému zkoumání tak důležitých problémů, jako je kupř. téma poválečné výchovné a vzdělávací konstelace či téma prostředků komunistické propagandy v různých sociálních prostředích a úrovních.

Bylo by zajisté zajímavé dále pokračovat v přehledu Stichovy tvorby, již obdařil naše povědomí o kulturním významu obrozených a postobrozených autorů, stejně jako o literátech dvacátého století. Buď se jimi zabýval v samostatných studiích, nebo připravoval jejich díla edičně a doplňoval je důkladnými edičními poznámkami, předmluvami a doslovy. Milota Zdirad Polák, Karel Hynek Mácha, Magdalena Dobromila Rettigová, již vzpomínání Tyl s Havlíčkem a Sabinou, Jan Neruda, František Hais, Miroslav Tyrš, Salomon Friedberg Mirohorský, Jaroslav Vrchlický, Zikmund Winter, Alois Jirásek, Antonín Sova, Julius Zeyer, František Halas, Jaroslav Seifert,¹⁶ ti i jiní nechávali se Stichem rozprávět o svém duchovním a intelektuálním uspořádání. Vzdá-

¹² Alexandr STICH, O jazyce a slohu současné literatury pro mládež, in: Rozpory a výhry dnešní dětské knihy, Praha 1962, s. 191-223.

¹³ Alexandr STICH, Styl řečnických projevů, in: Umění řečnit, Hradec Králové – Praha 1966, s. 24-30.

¹⁴ Alexandr STICH, Dvojnárodnost v právnickém vyjadřování, Naše řeč 51, s. 147-151.

¹⁵ Stichovy studie o persvazivní funkci jazyka používaného zvláště v periodickém tisku mají historici spojeny především se jmény Josefa Kajetána Tyla a Karla Havlíčka, avšak Sticha prostředky a způsoby publicistického působení na veřejnost zajímaly (opět) napříč nejméně dvěma staletími. Srv. ukázkové jeho práce: Příspěvek ke studiu jazyka české žurnalistiky v polovině 19. století, Slovo a slovesnost 20 (1959), s. 19-31; Neúplné (eliptické) věty v publicistických projevech, Naše řeč 47 (1964), s. 9-14; Novinářský jazyk a publicistický styl v letech 1945-1965, Naše řeč 48 (1965), s. 144-153; Socjolingvistyczne badania nad wyrazami obcymi (Na příkladzie czeskiej prasy, radia i tv), Zeszyty prasoznawcze 14 (1973), č. 2, s. 67n; A pochopitelně jeho známější stati: Josef Kajetán Tyl jako spolutvůrce českého novinářského jazyka, in: Josef Kajetán Tyl, Pražský posel 1848 (= Spisy Josefa Kajetána Tyla sv. 13, Praha 1966, s. 616-628, Neologismy v Havlíčkově publicistickém slohu /K stopadesátému výročí Havlíčkova narození), Naše řeč 54 (1971), s. 124-125, Přejatá slova v Havlíčkově publicistice, Zprávy kruhu přátel českého jazyka, únor 1973, s. 13-19; K textové výstavbě publicistických projevů. Přejaté a cizí prvky v lexiku Havlíčkovy novinářské prózy, in: Stylistické studie I, Praha 1974, s. 95-139; Problematika publicistického funkčního stylu a jeho konfrontačního studia v rámci slovanských jazyků, in: Stylistické studie I, Praha 1974, s. 33-54; Slovní hříčky v Havlíčkově publicistickém stylu, in: Proudý české umělecké tvorby 19. století. Smích v umění, Praha 1991, s. 54-62;

¹⁶ Odkazují k zatím dvěma dostupným bibliografiím. První je v souboru prací Od Karla Havlíčka k Františku Halasovi, s. 301-324, druhá je k dispozici na internetu a je dovedena do roku 2001.

leni fyzicky, vedli s ním dialogy prostřednictvím svých textů. Aby získal jejich důvěru a chtěl také porozumět vlivu prostředí na jejich tvorbu, vyhledával Stich usilovně místa, na nichž se svého času byt' jen pozdrželi. Kromě něj a Eduarda Maura neznám nikoho z univerzitních pedagogů, kdo by oplýval tak rozsáhlou vlastivědnou pamětí.

Stich měl obzvláštní dar vciťování do atmosféry místa. A nemuselo to být vždy místo historické, kde se něco důležitého stalo, nebo někdo zajímavý pobyl. Navenek Stich působil jako člověk klidný, toužící po harmonii, ale vedle vnitřního klidu měl v sobě zasuty i polohy rozervanosti, propadlosti, stísněnosti. Přihodilo se, že jsme v jedné takové situaci zašli do obskurního nonstop baru proti jeho bytu v Legerově ulici a strávili tam v hovoru o Dostojevském téměř celou noc. „Sem chodím studovat kloaku velkoměsta,“ řekl. Třibil si tu pozorovací um a cit (i pochopení) pro lidi vykořeněné, outsidersy, lidi „na okraji“. Zajímal ho v kontrapunktu k společenské elitě. Česká společnost stojí geneticky na střední třídě, jejíž tvářnost a hodnotová kvalita kolísá v dějinných souřadnicích. Jednou se nezdravě přepíná mentalitou spodiny, jindy vnímavě naslouchá hlasu elity vzešlé z jejího těla. Po euforii počátku devadesátých let Stich nezdídko konstatoval, že regenerace české národní elity jako silného pozitivního vzoru se nedaří a že „xindlizace tohoto folku“ je hlubší, než předpokládal. A opět jsme u Stichova vzdělaneckého étosu, jehož náplní byla zdárná výchova humanitní inteligence jako elitní složky české společnosti.

Jako řádný pedagog katedry českého jazyka pražské filozofické fakulty vstoupil Stich na univerzitní půdu třicátého března 1990. Po necelých třinácti letech ho smrt vyřízla ze srdce naší *alma mater* zcela nepříhodně. Ještě se nestačilo zajizvit po odchodech dvou velkých profesorů, jejichž osobnosti měly pro univerzitu význam srovnatelný Stichovu, Petru Rákosovi a Milanu Machovcovi. Oni více než jiní naší *matce živelce* upsali svou duši, Alexandr Stich snad i krvavým inkoustem, dobrovolně a radostně. Volba literárního motivu pelikána pro název jednoho z prvních Stichových nekrologů,¹⁷ byla hluboce vědoucí. Alexandr Stich zasvětil univerzitě za poměrně krátkou dobu svého pobytu na ní stovky žáků. Ovlivnil i ty studenty, kteří neprošli jeho seminářem, ale slyšeli jeho přednášky, přišli k němu o radu a byli třeba i z jiných oborů. Přitahoval je schopností bohatě obdarovávat duchem, a to laskavě, neautoritativně, ale přitom naléhavě, takže podarovaný žák prožíval při styku s ním určitý pocit výjimečné chvíle. „Celou svou postavičkou, všemi gesty jim

¹⁷ Martin SVATOŠ, Životodárný pelikán, Lidové noviny, příloha Orientace, 1. 2. 2003, s. 14.

vdechoval vědomí, že morfologie slůvek z 18. století nebo genealogie nějakého Seifertova motivu jsou pro ně důležité,“ připomněl Miroslav Červenka atmosféru ilegální večerní univerzity bohemistiky, kde Stich přednášel v letech 1987–1990.¹⁸ Vskutku, opakovalo se to i na oficiální akademické půdě. Nebyla to ale jen Stichova odborná povolání a řečnické nadání, co nás vtahovalo a přesvědčovalo. Studenti Stichovi věřili, že je má rád a že jim ze sebe věnuje maximum, aby rozvíjeli svůj talent, nebo alespoň obohatili svůj zatím jen povšechný rozhled.

Kde se v něm vzalo to rozkvetlé „pelikánství“? Že bylo plodem Stichova mravního přesvědčení i praktického zacílení, jsem již uvedl. Ale tušili jsme v tom ještě něco hlubšího, snad až mystického. Možná tu působil nešťastný Stichův strýc z matčiny strany Miroslav Toušek, který jako sedmnáctiletý gymnaziální student spáchal sebevraždu. V rodině se pak tradovalo, že byl mimořádně nadaný a jeho zmařený život poznamenal i Stichův vztah k mládí, který by snad vystihl Šrámkův verš: „Mládí – dílo boží nejkřehčí.“¹⁹ Je pravda, že univerzita asi neměla v první dekádě po roce 1989 nikoho jiného, kdo by byl jejími nejmladšími občany tak bezvýhradně ctěn.

Navenek je Stichovo působení v této době spojováno především s barokistickým bádáním a k němu zaměřenou výukou. To by však zastiňovalo skutečné širší Stichovo rozpětí, které se pohybovalo od přednášky o vývoji jazyka, přes semináře k jazykovému právu, textologii a publicistickému stylu až k přednášce o slovenštině, jejíž existenci na pražské bohemistice se snažil, úspěšně, ze všech sil uhájit. Stal se pověstný vytrvalým opakováním své představy o ideálním typu českého bohemisty: „Měli bychom bohemistiku do značné míry rehistorizovat, relatinizovat. My máme dneska ze šesti set posluchačů asi tři lidi, kteří umějí slušně latinsky. Regermanizovat. Každý bohemista by měl umět alespoň slušně pasivně německy. Nemusí mluvit jako Goethe, ale musí umět číst třeba Dobrovského v němčině. A reslavizovat. To je překvapení. Protože po čtyřiceti letech tak něžného přátelství s ruským Sovětským svazem se ukazuje, že my máme slavistiku ve stavu velmi povážlivém.“²⁰ S tímto apelem však

¹⁸ Univerzita působila v baptistické modlitebně na Vyšehradě. Vzpomínka Miroslava Červenky v Souvislostech.

¹⁹ Jméno svého strýce užil Stich jako jedno ze svých krycích jmen, a to pro významnou stať podávající nový pohled na české baroko rozbořem Jiráskových východisek při ztvárnění literárního obrazu této epochy. Tři kapitoly o českém baroku, I. K. Jiráskovu pojetí českého baroka, in: Wiener Slawistischer Almanach, Bd. 8, 1981, s. 187-244. K domněnce o mystickém prolnutí Stichova vztahu ke studentům mne přivádí jedna soukromá, ale na tomto místě doufám že prospěšně ozřejmující informace od samotného Alexandra Sticha. Když obdržel separáty se svým – Touškovým článkem, vložil jeden exemplář do strýcova hrobu na bohdaleckém hřbitůvku ve Vršovcích.

²⁰ V přednášce na semináři Obce spisovatelů pro zahraniční bohemisty 9. 9. 1998, přepsáno z internetového časopisu Plav! v aktualizaci 7. 2. 2003.

nebyl u studentů jednoznačně úspěšný. Ale tam, kde poznal vstřícnou odezvu, zaměřil svou pozornost trvale, aby pomohl překonat všechny nesnáze, které tyto vysoké nároky mladým kolegům přinášely. Povedlo se mu to především v oboru zkoumání jazyka literatury doby střední, tedy barokní. Mluví se o Stichově škole. V pořadí prvním jeho žákem, s nímž počítal jako se svým nástupcem v roli vůdčí autority rozvoje univerzitní barokistiky, byl můj vrstevník Jaromír Linda (absolvoval 1992). Spolu začali od poloviny devadesátých let pracovat na mimořádně velkolepém komplexním projektu soupisu literární produkce 17. a 18. stol. v českých zemích. Tak jak se odhalovala obrovská šíře záběru, bylo nutné redukovat výzkum jen na prostor Čech. Tímto projektem prošly desítky studentů, kteří objížděli venkovská muzea a archivy a sepisovali materiál. Pod Stichovým a Lindovým vedením pronikali někteří z nich do problematiky hlouběji a stávali se z nich vynikající odborníci, což se projevovalo ve vysoké úrovni jejich diplomových a posléze i doktorských prací, zvláště pak v jejich samostatné editorské aktivitě. V zájmu otevřené a nepřikrašované zprávy nezúčastněného, ale informovaného pozorovatele tohoto nebývalého tvůrčího dění však musím sdělit, že idylická duchovní a dělná pospolitost kruhu dvou pedagogů, studentů a doktorandů získávala povážlivé trhliny vlivem osobních antipatií mezi některými jeho členy. Osobní badatelské záměry a v jednom případě pro mě nepochopitelná obava z konkurence dekoncentrovaly počáteční jednotný tah za společným cílem. Energii silných doktorandských individualit tvůrčího jádra tohoto projektu odčerpávaly také těžké problémy hmotné existence způsobené ostudným vztahem tehdejších vlád k finanční podpoře mladých vysokoškolských pracovníků. Pro své studenty lobboval, kde mohl, vyjednával stipendia, studijní pobyty a posléze i pracovní místa v pražských bohemistických pracovištích. Charakteristika univerzitního profesora Alexandra Sticha by ale nebyla úplná, kdybychom zůstali jen u jeho výukové bohemistické aktivity, kterou je nutné kromě již řečeného doplnit ještě čilými kontakty zahraničními, zvláště polskými, slovinskými, německými, rakouskými a italskými, dále bděním nad prospíváním bohemistického zázemí mimo univerzitu – zvláště pracoviště Staročeského slovníku, péčí o Kruh přátel českého jazyka, o Českou knižnici a zejména pokračováním jeho vlastní lingvoliterární a editorské tvorby, z níž vzešel ve spolupráci s Radkem Lungou jeho poslední objevný počín – edice Starých pamětí kutnohorských Jana Koříňka (2000). Stich se zapáleně staral o stav univerzity jako celku. Příležitostí k tomu měl požehnaně, na jednáních fakultní i univerzitní vědecké rady, v nichž často neočekávaně narušoval poklidný průběh jejich jednání. Vyvolával svými

názory často i nevoli, nesledoval ale osobní prospěch, ale pokyny svého přesvědčení.

Univerzita sama o sobě mu vzala hodně sil a zhoršila jeho zdraví, ale on se stejnou vehemencí pouštěl i do diskusí, polemik a bojů veskrze veřejných, a to zvláště v periodickém tisku a v rozhlase. Zde je možné jen připomenout, nikoli podrobně rozebrat, jeho nesouhlasné komentování rozdělení Československa,²¹ ovlivňování veřejného mínění v polemikách o pravidlech českého pravopisu (obrozen-
ský „ABC Krieg“), logickou argumentaci pro označení Česko aj. Názorové protivníci v Stichovi nacházeli protipól svých propagačně ušlechtilých, ale hlavně naivních, nereálných, anebo nezodpovědných představ o tom, jak se věci měly, jak se mají a jak by se měly mít. Těmi protivníky nyní míním především plytké novináře,²² politiky a intelektuály („tomu já léta říkám intelektuální lúza“).²³

U dvou velkých politických témat se ale musím zastavit. V balkánské otázce devadesátých let si Stich nemilosrdně stál na svém: není jeden národ jednoznačný viník a druhý zcela nevinná oběť, jeden dobrý a jeden zlý. A to, co hodnotíme zpětně nebo vzdáleně ze svého pohledu jako dějinné selhání, má své někdy jasné, jindy rozporuplné důvody, často vklíněné do společenské mentality dlouhotrvající tradicí. Jeho skepse k návodům na jednoznačná a trvalá řešení těchto vyvrhých konfliktních situací narážela na ideologii historických optimistů, kteří souzněli s teoretizujícími demokratickými a humanistickými „vizemi“. Stich začal být v devadesátých letech k užívání tohoto slova ostražitý, v jeho devalvací spatřoval nebezpečí, velikášsky nominované centrum pozornosti, které se vztahuje k spletité realitě jen akcesorně a hodnotí ji předpojatě, osobuje si právo přehlížet z konstrukce „vyššího zájmu“ problémy individualizovaného celku.²⁴ V diskusích svou argumentaci často začínal jakoby omluvou – „víte, já budu teď poněkud přízemní“, což v jeho pojetí znamenalo věcnou analýzu současných konkrétních jevů a znaků, ovšem pevně zakotvenou v hlubokém vrtu do minulosti. „Vizionáře“ často přistihl v neznalosti základních historických informací o reáliích, které působily v ohniscích balkánských konfliktů. A které „kultivované“ Evropany či Američany šokovaly svou iracionalitou. Jak by také ne, když nevěděli nic o Kosovu poli nebo

²¹ „...zatím jsem pořád nějak v cizí kůži; myslím si, že to působí hodně ta demontáž státu – těžko si zvykám na to, že prozíravý byl právě vůdce a říšský kancléř, když mluvil o neživotném zplouzení a bastardovi versailleské smlouvy, že těch 75 let byla iluze a slepá ulička. Realisticky vidím, že to nemůže teď dopadnout jinak než rozvodem, ale následky vidím velice černě.“ Psal mi 12. 7. 1992.

²² V dopise datovaném 19. srpna 1997 mi v reakci na jakýsi „mladofrontovní“ novinářský článek napsal: „Ó jak rád bych plácnul ty plytké pseudokulturní hajzlíky a baviče po papule. Voni sou hlavně strašně nevzdělaný.“

²³ V dopise z Úpice datovaném 24. října 1992 mi vysvětloval – „postavení intelektuálního člověka (ne intelektuála, tomu já léta říkám intelektuální lúza)“.

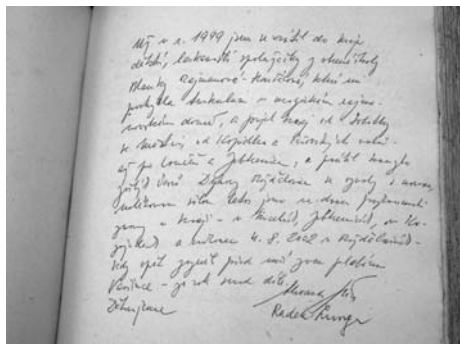
o krevní mstě – na separát článku o ní mi v listopadu 1994 připsal: „o tom, jak to bylo (je, bude?) v Bosně a okolí“.²⁵

Druhým citlivým tématem byly česko-německé vztahy. Stich byl havlíčkovský nacionalista, tedy tvořivý, nikoli útočný, ale obranný. Nejsem schopen hlouběji ho zde vysvětlit, ale mohu uvést dva citáty ze Stichových dopisů, které snad jádro jeho naladění trochu osvětlí. Desátého listopadu 1992 mi psal: „Dodělávám Antipodivena pro Prozřetelnost, bude-li ovšem ještě vycházet. A tak jsem v tom my a oni až po uši, nechci se sám vmanipulovat do izolacionismu, xenopocitů atd. – ale skvělá Ježižena Rakušanová tuhle diskutovala v televizi s dr. Hilfem, prof. Boldtem, Čechem, jehož jméno jsem zapomněl (jeho hlavní argument byl, že nebudeme Sudeťanům za zločin vyhnání nic platit, protože jsme to zaplatili tím, že jsme tu měli 40 let komunisty) a mladým dr. Martinem Stolárem, což je reprezentant zde žijících Karpatských Němců. Dr. Hilf je opravdu nehumánnější, nejchápavější odsunutý Němec, jehož znám – a přece, neshodnu se s ním, a hlavně nevěřím, že reprezentuje něco víc než svou šlechtnou duši... Snad je to z mé omezenosti, cítím, že moje hlavní motivy jsou pýcha – a strach (ad dějiny strachu).“

O deset let později (5. 7. 2002) na pohledu s fotografií vybombardované katedrály v Kolíně nad Rýnem stálo: „Drásají tu člověka silné rozporuplné dojmy. Jsou zřejmě nejlepší naděje na slušné česko-německé vztahy za posledních 1000 let. Na druhé straně jsou hrozivé signály – o nichž se u nás vůbec nepíše ani veřejně nemluví. Co tropí Erika Steinbach, náš Berndtík a Edmund Adolfovič je temné – jako v r. 37 – 38. Tehdy to skončilo (odkaz k obrázku katedrály – pozn. MS). A naše budoucnost? Neměli bychom být VARTÝŘI OSPALÍ (J. Kořínek).“ Nechávám na čtenáři, co si ze Stichových dojmů vyvodí.

²⁴ Zaznívalo to v útržcích našich rozhovorů, když se dotkly jazyka současné politiky a veřejného života. Pojem „vize“ byl hodně frekventovaný a prostřednictvím médií se dost rozšířil. Jednak byl významově přetahován z roviny nadreálné do každodenní mediálně-jazykové vyjadřovací pragmatiky, přičemž byla z jeho významu odřezávána složka nepravděpodobnosti, prorockví, přeludovosti, snílkovství (např. otázka redaktora novému starostovi: „Jaká je vaše nejbližší vize fungování obecního úřadu?“) a naopak složka přání byla vyztužována předpokladem, že jde spíše o realistický, uskutečnitelný záměr (tzn. s jakou proveditelnou a účelnou představou starosta do svého úřadu vstupuje). Jednak jím byly uvozovány obecné koncepty sociálně-politického pohybu, které dle svých původců měly mít širokou platnost a bylo žádoucí je prosadit („vize občanské společnosti na území Balkánu“, „vize právního státu“), nebo naopak hrozilo, že se prosadí (např. debaty na „Foru 2000 – vize budoucnosti“). Tyto varianty tedy sice stavěly na významové složce prorockví či zjevení, ale činily z ní reálný cíl. Stichovi asi vadila agitka a šalebnost takové rétoriky i organizační megalomanství spojené s přetřásáním „vizí“. Sám pojem „vize“ užíval samozřejmě také, ale jako instrument popisů tematicky mytologické či umělecké. Srv. „motiv údělu umělce tragicky se spalujícího svou vizí až do sebezničení“ (Alexandr STICH, Seifertova Světlem oděná, Praha 1998, s. 26) nebo „Šarčina vize zavražděných dívek“ (Alexandr STICH, Tradiční romantické motivy v české hudbě a poezii druhé poloviny 19. století (Šárky), in: Od Karla Havlíčka k Františku Halasovi (lingvoliterární studie), Praha 1996, s. 153).

²⁵ Alexandr STICH, Ko se ne osveti, taj se ne posveti. (Jihoslovanský motiv v českém obrození, jeho funkce a zhodnocení.), in: Práce z dějin slavistiky XVII (1994), s. 7-36. Zdůrazňuji, že literárnímu motivu pomsty se důkladně věnoval i v několika dalších studiích.

Zápis prof. Alexandra Sticha v pamětní knize knihařské dílny Jendy Rajmana v Rožďalovicích ze 4. 8. 2002 dokládá jeho hluboký vztah ke kraji jeho dětství.

Foto: Josef Nešněra

Myslím, že by se našli povolanejší kolegové, zvláště ti starší a z okruhu bohemistů, kteří by lépe a podrobněji připomněli Stichův odborný život před rokem 1989. I když jsem své ohlednutí za tímto velkým a vpravdě lidským člověkem neuměl napsat jinak, než velmi subjektivně a zaujatě, věřím, že jsem alespoň v základním tónu souzněl s pocity mnoha jiných historiků, kteří ho znali. Zemřelý kolega bohemista nám byl vždy partnerem inspirujícím a úctyhodným. Želme jeho odchodu, vždyť si nás možná také trochu považoval, i když asi jinak, než by se našemu akademickému profesnímu sebevědomí zamlouvalo. Inu – to byl Stich:

„Venku se podkrkonošsky podzimmně stmívá – je to kraj blouznivců a duchařů, a je to cítit. (...) Pozoruju své spoluobčany zde v hostinci, a kolem sviští ten čas, nesmyslnost, zmar, marnost, malichernost politiky a velkých slov a gest, linoucích se z novin, rozhlasu, televize. Je to, jako bysme byli hnůj dějin, které taky samy o sobě se jeví dost hnojovitě, jsouce ovšem k tomu, aby z toho historici udělali obraz ucelený, skloubený, smyslově – tedy významově – zacílený, pochopitelný a uchopitelný, kauzálně i finálně podložený... tedy jsou to vlastně velcí léčitelé, podpůrci slabosti, roztrřštenosti, omezenosti individuální jepičí existence. Asi ne kněz, ani mág, ba ani umělec nepodpírají tolik onu snovou, nereálnou existenci tolik, jako právě historici. Kolik lidí – i těch zdánlivě nejneproblematictějších, žije tím, že jsou včlenění do jakési konstrukce obecna, do představy přece jen jakéstakés uspořádanosti, že se necítí zcela opuštění a nicotní v chaotickém univerzu. Nevím – je to málo? Je to příliš? Základní danost je zřejmě osamocenost, totální nesdělitelnost individua.“²⁶

Martin Sekera

Text byl v upravené verzi otištěn v Českém časopise historickém 102, 2004, č. 1, s. 104-121

²⁶ Napsal mi (nám) z Úpice, 23. října 1992, když v restauraci hotelu Beránek popíjel své „jedno poslední“ pivo.

Alexandr Stich v Chrástanech jako cyklista a v Dobříši při odhalování pomníku baroknímu kazateli Ondřeji De Waldtovi.
Foto: archiv Radka Lungy

Knihářská dílna Jendy Rajmana v Rožďalovicích

Bohužel není u nás moc časté, že by potomci výrazných osobností byli iniciátory projektů, které by trvale jejich otce či dědečky připomínaly. Touto příkladnou výjimkou je rodina Hančarova z Rožďalovic. V Rožďalovicích působil jeden z nejlepších moderních českých knihařů Jenda Rajman (1892–1965). Jeho umělecké knižní vazby stále uchvacují svojí dokonalostí a použitými materiály, však je uchovává i Národní muzeum. Měl také na co navazovat, narodil se právě v Rožďalovicích v rodině knihařů. Po návratu z bojišť první světové války se rozhodl jít ve šlépějích svého otce. Dokonalému knihařskému řemeslu se naučil u známého pražského knihaře Ludvíka Bradáče, který výrazně ovlivnil mladou generaci začínajících knihařů. Rajman navázal úzké kontakty s řadou umělců, kteří pak byli častými hosty v jeho rožďalovické dílně (Cyril Bouda, Pavel Šimon, Karel Kinský, Antonín Majer), jak dokládají zachovalé pamětní knihy. Jeho knihařská dílna byla od roku 1925 místem, kde vznikaly kvalitní celokozžené a plátěné vazby vyzdobené za pomoci různých rydel, tlačítek, linek apod. Válečná léta a pak především události po roce 1948 mu přinesly mnoho těžkostí. Jako novému členu Svazu výtvarných umělců je mu však alespoň povoleno pokračovat v knihařině, které mj. naučil i svoji dceru Blanku, jež v této náročné činnosti pokračuje se svojí dcerou dodnes. Rajmanova knihařská dílna z let 1930 až 1940 zůstala nadále v majetku rodiny, ale provozovaly ji komunální služby. Díky nadšení rodiny a zvláště velké angažovanosti vnuka J. Raj-

Matiční listy – Literární příloha Zpravodaje Matice české

mana Pavla Hančara se po roce 2002 přistoupilo k zásadní rekonstrukci celého a velmi zchátralého objektu. Byl založen Nadační fond Jendy Rajmana s cílem uchovat památky na tuto jedinečnou osobnost české knižní kultury. Po náročné rekonstrukci se dílna s malým muzeem otevřela veřejnosti. V dílně má návštěvník možnost se zúčastnit i workshopu Svaž si svoji knihu, být zasvěcen do tajemného příběhu knihařiny, který v návštěvníkovi města Melantrichova ještě více rezonuje...

Pavel Muchka

Muzeum klasického knihařství

Kontakt:

Husova č. p. 24

289 34 Rožďalovice

Tel.: 603 226 632

E-mail: dilna@rajman.cz, WWW: <http://www.rajman.cz/>

Otevřeno: říjen-duben Po-Pá: 10:00-16:00

So+Ne: zavřeno

květen-září St-Ne: 10:00-16:00

Po+Út: zavřeno

Knihařská dílna Jendy Rajmana díky mimořádné iniciativě jeho potomků se dočkala citlivé rekonstrukce a dnes jsou její brány otevřeny pro širokou veřejnost.

Foto: Dana Vondrášková

Interiér knihařské dílny je s velkým pochopením udržován co nejděleji ve své původní podobě.

Foto: Josef Nešněra

Dcera Jendy Rajmana Blanka Hančarová se rovněž celý život věnuje knihařskému řemeslu. Dnes je skvělou průvodkyní muzejní expozicí, která dokáže i zcela nepoučenému laikovi vysvětlit náročný postup při vazbě knih. Foto: Dana Vondrášková

Představení České knižnice

Pokusy o soustavné vydávání textů české literatury můžeme sledovat od dob národního obrození. Vydávaly se především památky starého písemnictví, které se objevovaly v edicích Palackého, Čelakovského, Erbena aj. Později vycházely další ediční řady – Kobrova Národní bibliotéka, Laichterovi Čeští spisovatelé 19. století, Novočeská knihovna v České akademii věd a umění, v době německé okupace Národní klenotnice. Dosud nejrozsáhlejším projektem tohoto typu byla Národní knihovna, která od počátku padesátých let 20. století až do let osmdesátých dosáhla 100 svazků. Byla soustředěna ke klasice 19. století. Starší literaturu pominula vůbec a 20. století představila jen výběrově, mnozí autoři nevyhovovali dobovým kritériím literárním (Weiner, Orten), nebo ideovým a politickým (Deml, Durych, Čep, Hostovský).

Ediční řada Česká knižnice je koncipována jako edice, která obsáhne celou českou literaturu. Začala vycházet v roce 1997 v nakladatelství Český spisovatel, po jeho zániku přešla do Nakladatelství Lidové noviny a od roku 2009 vychází v nakladatelství Host. Dosud přinesla 55 svazků, z nichž devět svazků náleží do starší literatury, více než 20 do období 19. století a přibližně stejný počet do literatury 20. století.

Každý svazek je pečlivě edičně připraven, má lektora a vědeckého redaktora, který spolupracuje s editorem na výsledném textu. Srovnávají se obvykle rukopis, časopisecké znění a jednotlivá vydání, odstraňují se chyby, zásahy cenzury apod. V České knižnici je součástí svazku také komentář literárního znalce, který seznamuje čtenáře s dílem a jeho vznikem, dobovým kontextem, souvislostmi autorovy tvorby a žánru, dobovým i pozdějším ohlasem apod.

Jádrem edice jsou obecně známé texty, mohli bychom říci kánony. Z nich v knižnici vyšel například Komenského *Labyrint*, Máchův *Máj*, Erbenova *Kytice*, Němcové *Babička* i povídky, Nerudovy básnické sbírky, Vrchlického lyrika, Jiráskovy *Staré pověsti české*, z novějších autorů díla F. X. Šaldy, Karla Tomana, Viktora Dyka, Jaroslava Haška, Vladislava Vančury, Ivana Olbrachta, Karla Čapka, Jana Zahradníčka, Josefa Kainara, od žijících autorů byli uvedeni např. Škvoreckého *Zbabělci*. Vedle nesporných klasiků vydává Česká knižnice i díla, která jsou méně známá, ale z různých důvodů si zasluhují pozornost – k nim patří např. Kořínkovy *Staré paměti kutnohorské z 18. století*, *Bázně Máchova současníka V. B. Nebeského*, Sládkova *Má Amerika* (fejtony a příběhy napsané během amerického pobytu nebo jím inspirované) či *Poetistická próza*

(obsahuje vedle Vančury i prózy K. Konráda a J. J. Paulíka). Knižnice výjimečně přináší i překlady děl jinojazyčných, vyrůstajících z domácího prostředí – staroslověnské a latinské legendy (*Středověké legendy o českých světcích*), kázání českoněmeckého osvícence Bernarda Bolzana (*Exhorty*). Vedle „zavedeného kánonu „vysoké literatury“ přihlíží Česká knižnice k dobové produkci konzumní a zábavné: *Tri knížky lidového čtení (Meluzína, Magelona, Jenovefa)* a *Tříkrát rozprávky o jednom hrdinovi (Ezop, Ejlenšpigel, Paleček)*, *Zábavné povídky raného obrození*. Tato díla mají naivní půvab a patinu minulých časů, ale mnohdy se z nich také dozvídáme, jak naši předkové žili, oblékali se a jedli, jak se namlouvali a milovali.

Z edičního plánu České knižnice není nikdo vyloučen z ideologických či morálních důvodů. Vydávají se autoři, kteří byli potlačeni minulým režimem (Křelina, Zahradníček, Michal), stejně jako přesvědčení prvorepublikoví komunisté (Vančura, Olbracht), ale i ti, kdo se pozdější tvorbou zkompromitovali, ale ještě předtím vytvořili pozoruhodná díla (Řezáčovo *Rozhraní*, Majerové *Přehrada*). V české literatuře nemáme tolik vrcholných hodnot, abychom si mohli dovolit je ignorovat.

V prosinci 2009 vyšly dva nové svazky České knižnice v nakladatelství Host. Jsou to básně Julia Zeyera a povídky Zikmunda Wintra. První svazek připravila Tereza Riedelbauchová. Obsahuje cyklus básní *Vyšehrad* inspirovaný mýtickou národní minulostí a pozdní *Troje paměti Víta Choráze*, ve kterých se tento autor lumírovské generace přiblížil modernistům. Wintrovy prózy z vrcholného tvůrčího období, jež k vydání připravila Věra Brožová, ukazují ironickou a groteskní tvář dějin živým a nečekaně moderním způsobem.

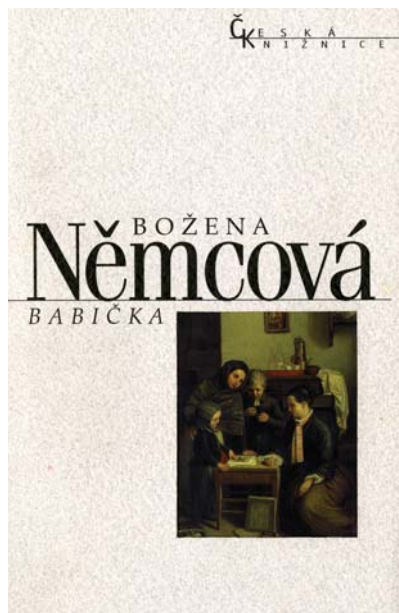
V roce 2010 vydává Česká knižnice opět čtyři svazky – Hrubínovu poezii v souvislosti se stým výročím jeho narození, *Rukopisy Královédvorský a Zelenohorský* v původním znění, transkripci a v přebásnění Kamila Bednáře se zasvěceným komentářem Dalibora Dobiáše, průkopnickou experimentální prózu Marie Majerové *Přehrada* a dvě prózy Josefa Jedličky *Krev není voda* a plné znění románu *Kde život náš je v půli se svou poutí*. Pro další roky se připravuje vydání Jakuba Demla, Vítězslava Nezvala, Petra Chelčického, Antonína Sovy, próz Jana Nerudy a dalších.

Hlavním problémem České knižnice je nedostatek informovanosti a reklamy. Vedení České knižnice a nakladatelství doufají, že i přes všechnu krizi čtenářství by se stále ještě mohlo najít několik stovek pravidelných čtenářů, kteří si koupí vrcholná díla české literatury v pečlivě připravených edicích a s komen-

Matiční listy – Literární příloha Zpravodaje Matice české

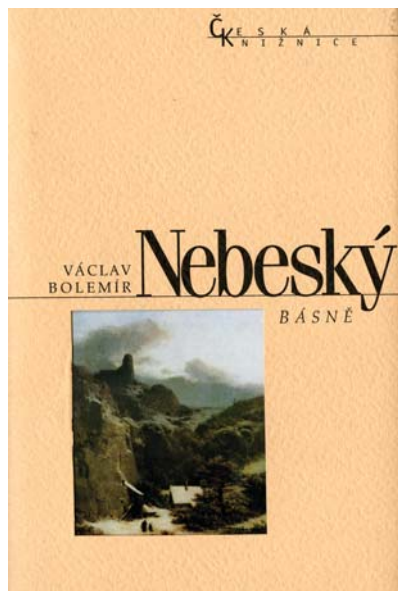
táři. Podobné edice existují ve všech sousedních zemích a jsou podporovány jako jeden z pilířů národní vzdělanosti a kulturní paměti.

Jiří Holý, Věra Menclová

Babička Boženy Němcové vyšla v České knižnici v r. 2003. Editorkou tohoto svazku s velmi kvalitním a obsáhlým komentářem byla prof. Jaroslava Janáčková.

Foto: Pavel Muchka

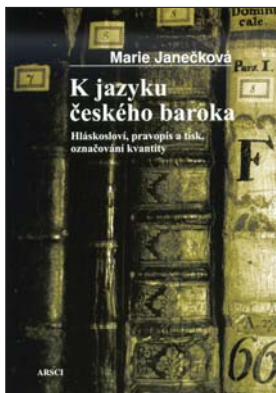

Básně Václava Bolemlíra Nebeského editorsky připravil PhDr. Dalibor Dobiáš, Ph.D. (vyšlo v roce 2005). Tento editor je rovněž autorem textu na prvním informačním panelu Matice české v obci Kokořín, který je věnován tomuto slavnému básníkovi 19. století. Foto: Pavel Muchka

Knižní novinky z edice literární věda nakladatelství ARSCI

K jazyku českého baroka Hláskosloví, pravopis a tisk, označování kvantity

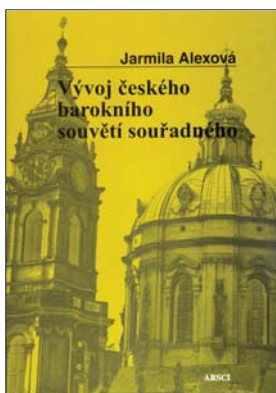

Marie Janečková

Slovesné baroko narozdíl od architektonických a uměleckých děl své doby bylo po dlouhý čas opomíjeno a nedoceneno. Teprve doba před koncem 20. stol. zaznamenala intenzivnější zájem badatelů o toto téma. Vyústěním dlouhodobějšího autorčina zaměření je předkládaná monografie, skládající se ze tří částí. První studie se věnuje pronikání prvků mluvené češtiny do tištěné produkce od počátků až po vrcholné období baroka, druhá a třetí jsou zaměřeny na rozsáhlý Klugarův katechismus, na němž je podrobně popsán pravopis a tisk textu a charakterizována kvantita.

Cena: 220 Kč, pro členy MČ 176 Kč

Vývoj českého barokního souvětí souřadného

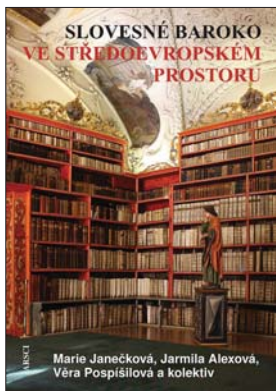
Jarmila Alexová

Přestože slovesné baroko, dlouho opomíjené a někdy i zatracované, prožívá v posledních letech obnovený intenzivní badatelský zájem, studií zabývajících se syntaktickou strukturou jazyka není mnoho. Příspěvek k jejich rozšíření má tato monografie, postihující vývoj českého souřadného souvětí v průběhu sedmnáctého a v první polovině osmnáctého století.

Autorka vychází z jazykového materiálu, který jí poskytly české barokní texty v rozmezí let 1630–1750. Tato báze představuje přes 150 pramenných památek, z nichž řadu významných excerpovala v plném rozsahu. Jednotlivé jevy dokumentuje vždy nejstaršími doklady a sleduje jejich užití i v textech pozdějších.

Cena: 252 Kč, pro členy MČ 200 Kč

Slovesné baroko ve středoevropském prostoru

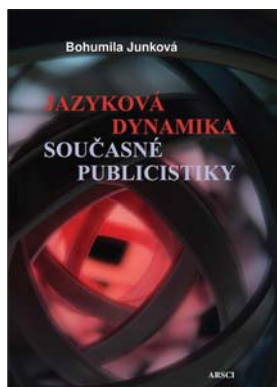

M. Janečková, J. Alexová, V. Pospíšilová

Slovesnost českého baroka zůstala na rozdíl od architektury, hudby a výtvarného umění téměř dvě století ve stínu, odsouzená poněkud nespravedlivě k zapomnění jako jazykově slabá a žánrově omezená. Zájem o ni projevili někteří badatelé až v první polovině 20. století. Autorka vychází z podrobné excerpcce reprezentativních textů různých období baroka.

Cena: 350 Kč, pro členy MČ 288 Kč

Jazyková dynamika současné publicistiky

Bohumila Junková

V jazyku psané české publicistiky došlo v posledních dvaceti letech k významnému vývoji, který je reakcí na politické, ekonomické a společenské změny. Především v textech analytické publicistiky se uplatňuje mnoho jazykových inovací, jejichž úkolem je zaujmout čtenáře a zvýšit prodej novin.

Jazykový materiál byl excerpován v letech 1990 – 2009 z českých deníků Mladá fronta DNES, Právo, Lidové noviny, Hospodářské noviny, z dnes již zaniklého Svobodného slova a také z Blesku a Aha. Cílem této

monografie bylo nejen shromážděný materiál utřídit, nýbrž i naznačit možnosti zpracování souboru jazykových inovací sledovaných v průběhu delšího období.

Cena: 350 Kč, pro členy MČ 288 Kč

MATIČNÍ LISTY, literární příloha Zpravodaje Matice české.

Roč. 2010, číslo 7. Pro své členy a příznivce vydala v listopadu 2010 Matice česká, sekce Společnosti Národního muzea. Odpovědní redaktoři: Magdaléna Pokorná, Pavel Muchka. Typografie: Nakladatelství ARSCI, Praha 1, Hellichova 7. Tisk Marten Praha. Své příspěvky a připomínky zasílejte na adresu: Matice česká, sekce Společnosti NM, Václavské nám. 68, 115 79 Praha 1 nebo elektronicky: matice_ceska@nm.cz.

Poděkování: Vydání Matičních listů v roce 2010 bylo finančně podpořeno státní účelovou dotací Ministerstva kultury ČR.